

ÁLVERZIÓ — VALÓDI ELŐADÁSBAN

{ KOVÁCS SÁNDOR

Kocsis Zoltán és az NFZ Mahler-lemeze

MAHLER: 1. (D-DÚR, „A TITÁN”) SZIMFÓNIA

Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Vezényel: Kocsis Zoltán

2004-es felvétel

BMC CD 188, 2014

A 41-es villamos jutott eszembe Mahler első, D-dúr szimfóniájának „budapesti” verzióját hallgatva. Tudják, a kamaraerdei vonal. Útjának nagyobb részén szinte vidékies környezetben jár, idilli zöldben, patak, majd mesterséges tó mellett. A BKV szívesen rendez errefelé nosztalgia- napokat. Öregek visszaálmódják gyerekkorukat, gyermekek tágra meredt szemmel bámulják az 1174-es kocsit és társait. Igazi élmény. Figyelmeztető táblákat kellene kiírunk, hogy vigyázat: hamis? A kamaraerdei vonalon Hév-szerelvények közlekedtek anno, soha egyetlen óráig sem ilyen típusú villamoskocsik.

A hasonlat profán, ezer pardon, ám azt kell mondanom, Mahler Elsőjével is efféle nosztalgiázás zajlott sok éven át, s zajlik, bizonyos értelemben még ma is. Azt minden zenebarát tudja, hogy a nagy Gustav két és fél esztendeig Budapesten volt operaigazgató, s hogy igazgatásának időszakát kihasználta arra is, hogy D-dúr szimfóniáját 1889. november 20-án itt mutassa be. Ebből aztán egyesek azt a következtetést vonták le, hogy nyilván jórészt itt is komponálta, „az első emeleti irodában”, ahogy egy koncert előtt a neves karmester (mindegy a név) gyűjtő hangulatú szónoklatban állította (dagadt megannyi honleányi-honfíú kebel). Sajnos, lohasztnom kell a hazafias lelkesedést: Mahler szezon alatt soha nem komponált, csak nyári szünetben – akkor viszont nem tartózkodott itt. Ettől még persze maradhat a büszkeség, hogy a mű nálunk szólalt meg először (mint Brahms B-dúr zongoraversenye például – nem volt Budapest annyira periféria, mint depressziósabb pillanatainkban gondolnánk). A kérdés most már csak az: voltaképpen mi is szólalt meg 89 őszén? Az öt tételes verzió, mondja

erre a zenetudomány. Amelyből utóbb Mahler a második tételt elhagyta (ez Blumine címmel kezdte meg önálló karrierjét). Csakhogy ezzel nem értünk a dolog végére. Győriványi Ráth György azt kutatta ki a közelmúltban, külhonzban őrzött kéziratok alapján, hogy az 1889-ben Mahler rendelkezésére állt együttes jelentősen kisebb volt, mint a későbbi előadásokon, és a hangszerelés mellett Mahler az ötödik tétel szerkezetét is alaposan átalakította. De még itt sem zárulhat le a nyomozás. A negyedik (négytétéles verzióban harmadik) tétel budapesti kottaanyagáé ugyanis nem került elő. Maradt tehát feladat a jövő zenetudományának.

Az már más lapra tartozik, hogy mennyire fontos a mindenkori hallgatónak az effajta „hitelesség”. Nem könnyű a válasz. Mert adott esetben tényleg érdekes lehet lehántani későbbi korok porát, hogy ne mondjam guanóját egy-egy partitúráról. Ugyanakkor maga Mahler sajátos elveket vallott arról, hogy hogyan is kell viselkedni régebbi korok alkotásaival. Belehangszerelt Mozartba, vonó-

zenekarra írt át Schubert kvartettet, s nyilván cseppet sem lelkesítette volna, ha valaki még életében azzal áll elő, keressük meg a D-dúr szimfónia budapesti változatát és adjuk azt elő.

Járhat tehát az 1174-es vidáman tovább a Rózsavölgyben. Valamikor Fischer Iván vette lemezre (még fekete korongra) az öttételes budapesti álverziót, most egy koncertfelvétel jelent meg CD-n, amelyen ugyanez hallható. *Kocsis Zoltán* és a *Nemzeti Filharmonikus Zenekar* 2004-es élő előadása alapján készült (pontosabban: két koncert felvétele alapján, ami cseppet sem szokatlan a hanglezemzőiparban). Röviden és velősen: szép produkció. Kicsit hosszabban: nagyon szép (ugye, kedves olvasó, ezt a kiegészítést várta...). Arról tanúskodik, hogy milyen jó volt ez a zenekar már tíz évvel ezelőtt is. Különösen tetszetős az első tétel kezdete, remekül együtt vannak a fafúvók, pompásan szól a tá-

volról hangzó rézkar (a Zeneakadémián volt az előadás, ezek a rezések nyilván nem a nagyterem pódiumán álltak). Kocsis minden tempót, karaktert eltalál és lélegzetelállítóan építkezik a „kidolgozás”-nak nevezett szakaszban. Tudja azt is, mikor kell egy-egy fúvóst harsányabb, nyersebb hangra biztatni (a mű tele van ilyen effektusokkal). A Blumine gyengéd, finom – de azért az ember megérti, Mahler miért rostálta ki. A harmadik tétel (amelynek Mahler egy programtervezetben azt a címet adta: „dagadó vitorlakkal”) kellően erőteljes. Talán a középszakasz az, ahol az előadás kevésbé ragad magával. Az asszociáció személyes és így nyilván erősen vitatható, de nem tudom magamban tartani: engem ez a rész Orwell 1984-ének ócskásboltjára emlékeztet. Ahová betévedve Winston a múlt törött darabjaival találkozik. A zene is ilyen: gyönyörű, dallamos, de minden dallama pókhálós, poros – apró diszszonanciákkal fűszerezett. Ezt a na-

gyon furcsa, fájdalmas nosztalgiát nekem nem adja vissza tökéletesen Kocsisék interpretációja. Talán egy leheletnyivel gyorsabb az ideálisnál. A következő tétel megint remek. Kocsisnak van érzéke ahhoz, amit mostanában klezmernek neveznek. Mert bizony ez a „hegedűs a háztetőn” stílus ott van a darabban. Ez a sava borsó. Ez áll olyan hatásos ellentétben a tétel közepén feltűnő Vándorlegény-idézzel. Az ötödik tétel soha nem tartozott a kedvenceim közé (ellentétben az előzővel). Kocsis fantasztikusan építi fel, döbbenetes hatása a teljes összeomlás zenei képe viszonylag a darab elején. A befejezés azonban túlzottan emlékeztet Liszt kevésbé sikeres szimfonikus költeményeinek diadalzenéire. S azt hiszem, a karmesternek itt nincs mit tenni. Végül is a partitúrát nem írhatja át. Legfeljebb, ha szerencséje van, kikutathat egy minden eddig ismertnél autentikusabb verziót, amely kevésbé harsány a végén. Sok szerencsét! }